

OD REDAKCJI

Ponad 100 lat temu kobiety uzyskały prawa wyborcze na ziemiach polskich i po raz pierwszy wzięły udział w wyborach parlamentarnych. Rocznicą tą stała się asumptem do realizacji wielu inicjatyw podejmujących tematykę kobiecą, projektów o charakterze artystycznym, naukowym, popularnonaukowym, społecznym.

Oddawany obecnie do Państwa ręk 19. tom „Zeszytów Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” zatytułowany „Literatki, społeczniczki, regionalistki” nawiązuje do wspomnianych obchodów. Publikacja jest zbiorem artykułów i referatów stanowiących rozwinięcie lub uzupełnienie tematyki prezentowanej przez autorów podczas dwóch kaliskich konferencji. Pierwsza z nich, pt. „Kobiety w Niepodległej”, została zorganizowana w 2018 r. przez Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i Archiwum Państwowe w Kaliszu. Natomiast inicjatorką drugiej, zatytułowanej „(Nie)zwykle kobiety. Zaskakujące Odważne Wybitne Intrygujące” była Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Obie sesje stały się okazją do refleksji nad rolą kobiet w życiu politycznym, kulturalnym, naukowym i obywatelskim nie tylko w wymiarze lokalnym, ale również krajowym. Artykuły cechuje zróżnicowana optyka opisu i narracji, ich odbiór zależy od preferencji i zainteresowań czytelnika.

Zeszyt otwiera tekst Elżbiety Steczek Czerniawskiej wprowadzający nas w tematykę numeru. Autorka, przywołując perspektywę warszawskich entuzjastek porusza kwestie związane z udziałem kobiet w działalności społecznej i kulturalnej mieszkańców Kalisza w XIX i początkach XX w.

Pretekstem do rozważań podjętych przez Marcina Mikołajczyka stały się inwentarze majątku, sporządzane podczas postępowań spadkowych z lat 1808-1866, zachowane w aktach kancelarii notarialnych w Archiwum Państwowym w Kaliszu. Autor dokonał analizy akt pod kątem zawartych w nich informacji o księgozbiorach prywatnych kobiet ziemi kaliskiej. Tekst jest interesującym przyczynkiem do badań nad udziałem kobiet w kształtowaniu kultury książki w okresie zaborów.

Ewa Andrysiak w pierwszym ze swoich artykułów podjęła temat związany z działalnością kaliskich nauczycielek w XIX i początkach XX w. Przywołała postacie: Emilii Filleborn, Bronisławy Dębnickiej, Felicji Łączkowskiej, Heleny Semadeniowej, Melanii Parczewskiej i wiele innych nazwisk. Podkreśliła, iż w wielu przypadkach informacje o nauczycielkach są bardzo skąpe, tym cenniejsza jest więc każda próba przypomnienia działalności oświatowej kaliszanek

w okresie zaborów. W drugim artykule autorka przedstawiła życie i działalność wspomnianej już Melanii Parczewskiej, stawiając ją za wzór aktywności kobiet na polu patriotycznym i społecznym.

W „Zeszytach” nie mogło zabraknąć tekstów odnoszących się do środowiska literatek. Aneta Kolańczyk w interesujący sposób kreśli postać Marii Konopnickiej, uważanej za jedną z najwybitniejszych przedstawicielek okresu surrealistycznego. Z kolei opracowanie Moniki Sobczak-Waliś przynosi nam kilka nieznanych dotąd informacji o żonie kaliskiego podróżnika Stefana Szolca-Rogozińskiego, warszawskiej literatce – Helenie Pajzderskiej. Artykuł, jak czytamy w recenzji wydawniczej, jest „bardzo ciekawy i szczegółowy, poparty bogatym wyborem źródeł i opracowań”. Autorka skonfrontowała ze sobą źródła archiwalne, prasę i opracowania, co pozwoliło jej, jak sama pisze, stworzyć w miarę spójny, choć nadal niepozbawiony niedopowiedzeń obraz literatki. Z postacią kolejnej literatki – Wandy Karczewskiej wiąże się tekst Joanny Montelatic. Natomiast niezwykle życie Łucji Pinczewskiej-Gliksman stało się przedmiotem rozważań Jadwigi Miluńskiej-Stasiak. Autorka przedstawiła życie literatki, podkreślając jej związki z Opatówkiem.

Z kolei Henryka Karolewska opublikowała dwa interesujące teksty. W pierwszym, przez pryzmat zapisków przesłanych przez s. Genowefę Łukaszewicz z Archiwum Prowincjonalnego Sacré-Cœur w Warszawie, poznajemy postać Heleny Dobrzyńskiej, nauczycielki i serecanki. Natomiast w drugim przedmiotem zainteresowania autorki stały się trzy kobiety: Olga Koczerzewska oraz Klara i Róża Skolimowskie. Wszystkie przez wiele lat mieszkały na Kaukazie i w początkach XX w. przybyły do Kalisza, by związać się z nim na dłużej. Autorka dotarła do bardzo interesujących źródeł archiwalnych i prasowych, na ich podstawie naszkicowała zarysy biografii kobiet.

Godny podkreślenia jest tekst Anny Tabaki – kolejny efekt prowadzonych przez nią badań nad kwestią kobiecą w Kaliszu. Tym razem zajęła się działalnością sióstr Chrzanowskich: Marii Gałczyńskiej i Emilii Bohowiczowej, kreśląc portrety obu czołowych animatorek życia kulturalnego i gospodarczego miasta na przełomie XIX i XX stulecia. Grażyna Schlender omawia koleje życia drugiej żony Józefa Piłsudskiego, opierając się głównie na interesującym źródle, jakim są wspomnienia spisane przez Aleksandrę Piłsudską.

Artykuł Bogumiły Celer stanowi przyczynek do dziejów kaliskiego oddziału Narodowej Organizacji Kobiet. Analiza działalności NOK została dokonana na podstawie materiałów archiwalnych i prasowych, ciekawym źródłem okazał się także pamiątkowy album dedykowany jednej z członkiń, a przechowywany w zbiorach specjalnych Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Do pracy dołączono aneksy, którymi są zestawienia nazwisk kobiet działających w oddziale kaliskim NOK oraz w oddziale w Opatówku. Czasów nam bliższych dotyczy natomiast artykuł nadesłany przez Sylwii Liselling-Nilsson, która szkicowo zaprezentowała

koleje życia pochodzącej z Kalisza Hanny Czajkowskiej-Kroczewskiej. Graficzka i malarka polskim czytelnikom znana jest przede wszystkim jako ilustratorka książek dla dzieci. Autorka położyła w swym artykule nacisk na analizę twórczości ilustratorskiej Czajkowskiej.

Zapraszam również do zapoznania się z przesłanymi do redakcji recenzjami. Pierwsza, autorstwa Małgorzaty Judy-Mieloch, dotyczy monografii z serii „Kaliszanie” skreślonej przez E. Andrysiak i H. Karolewską, a poświęconej życiu i działalności Felicji Łączkowskiej. Ciekawej analizy książki A. Tabaki „Wszystko dla Pań” dokonał Ryszard Bieniecki. Konstatacje recenzenta z pewnością zachęcą czytelników do dyskusji nad cieszącą się powodzeniem książką. Trzecie omówienie, przysłane przez M. Mikołajczyka, odnosi się do opracowania Agnieszki Słupianek prezentującego dzieje miejscowości Brzezine.

W części sprawozdawczej M. Mikołajczyk relacjonuje sesję „Szkola Kaliska i jej budynek”, H. Karolewska konferencję „Kobiety Polsce, Polska Kobietom 1918-2019”, która miała miejsce w Warszawie. Natomiast B. Celer podsumowuje realizację projektu Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk pt. „Inwentaryzacja i digitalizacja spuścizny Adama Chodyńskiego ze zbiorów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku”.

W dziale „Z żałobnej karty” wspomnieniem spisanim przez Hannę Tadeusiewicz żegnamy prof. Krystynę Kozieł-Poklewską. Natomiast sylwetkę kaliskiej architektki Małgorzaty Paszyn przybliżyła nam Ewa Obała

Tradycyjnie tom zamykają bieżące informacje ukazujące życie towarzystwa, bibliografię podmiotową i przedmiotową, spis członków oraz ofertę wydawniczą.

Redakcja pisma dziękuje wszystkim autorom za nadesłane teksty oraz recenzentom wydawniczym za uwagi krytyczne, rady i wskazówki. Zachęcamy do publikowania w kolejnych numerach „Zeszytów”, które indeksowane są w takich bazach, jak: POL-index, BazHum, ARIANTA, Index Copernicus, a także w zasobach WorldCat, Google Scholar, ViFaOst i LitDok. Przymierzamy się do indeksacji w bazach międzynarodowych CEJSH oraz CEEOL. Poczynimy również starania, aby czasopismo pojawiło się w interdyscyplinarnych bazach czasopism naukowych Erih Plus i Scopus.

Bogumiła Celer